

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Inicjatywy sektorowe i ogólna konkurencyjność UE
(opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji węgierskiej w Radzie UE)

(C/2024/6871)

Sprawozdawca: **András EDELÉNYI**

Współsprawozdawca: **Guido NELISSEN**

Doradczynie i doradcy	Benjamin DENIS (z ramienia współsprawozdawcy, Grupa II)
Wniosek o konsultację	Węgierska prezydencja w Radzie UE, 14.3.2024
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Komisja Konsultacyjna ds. Przemian w Przemysle
Data przyjęcia na sesji plenarnej	18.9.2024
Sesja plenarna nr	590
Wynik głosowania (za/przeciw/wstrzymało się)	153/2/0

1. Wnioski i zalecenia

1.1. **Zakres konkurencyjności** zmienił się szybko w związku z niedawnymi kryzysami i wydarzeniami geopolitycznymi, które mają wpływ na gospodarkę światową. Obecnie elementy konkurencyjności takie jak produktywność i efektywność zostały uzupełnione o aspekty zrównoważonego rozwoju, inteligencji i odporności. Tworzenie rozwiązań na przyszłość wymaga silnej bazy przemysłowej.

1.2. Polityki **sektorowe/wertykalne** zyskują na znaczeniu, zapewniając wytyczne i wsparcie kluczowym ekosystemom, co przybiera różne formy – legislacyjne, finansowe i instytucjonalne.

1.3. **Konkurencyjność Unii Europejskiej**, zwłaszcza w branżach energochłonnych, sektorze czystych technologii i w dziedzinie technologii informacyjnych, znajduje się pod presją ze względu na merkantylistyczną politykę państw trzecich. To pogarszanie się sytuacji można odwrócić, wzmacniając w sposób całościowy i zharmonizowany czynniki podnoszące konkurencyjność. W związku z tym EKES wzywa Komisję następnej kadencji, by opracowała i wprowadziła w życie ład przemysłowy wraz z nowym ładem na rzecz konkurencyjności, opierając się na osiągnięciach europejskiego modelu społecznego.

1.4. Należy dokończyć tworzenie **jednolitego rynku**, egzekwować jego zasady i usunąć bariery rynkowe. Rynki finansowe, rynki łączności i energii powinny zostać zintegrowane i uzupełnione o sektor zdrowia i cyfrowy, a także o „piątą swobodę” badań, rozwoju i innowacji.

1.5. Należy zapewnić sprawiedliwy dostęp do **surowców krytycznych** poprzez zrównoważone wydobycie, dywersyfikację ograniczającą ryzyko, poprzez rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym, skuteczne procedury wydawania pozwoleń oraz opracowanie nowych metod substytucji, takich jak zaawansowane materiały i innowacyjne (bio) technologie. Ponadto należy rozważyć strategiczne partnerstwa z państwami spoza UE, mające na celu zapewnienie bezpieczeństwa łańcucha dostaw i uniknięcie wąskich gardeł.

1.6. Niezbędne jest **wsparcie polityki finansowej** obejmujące zintegrowane finansowanie i pomoc państwa, a zarazem sprzyjające ekosystemom publiczno-prywatnym, wzmacniające nadzór publiczny i gwarantujące efektywną alokację zasobów.

1.7. Należy zapewnić przystępność cenową energii **niskoemisyjnej**, zachęcając do osiągania efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii, a także zwiększając inwestycje w zintegrowane, inteligentne systemy energetyczne, czemu powinny towarzyszyć ukierunkowane systemy wsparcia.

1.8. Należy ułatwić szybkie wdrażanie **cyfryzacji** poprzez rozwój infrastruktury, wprowadzanie nowych technologii, dążenie do suwerenności, położenie nacisku na podnoszenie umiejętności/szkolenia oraz osiągnięcie celów politycznych cyfrowej dekady do 2030 r.

1.9. **Zasoby ludzkie** UE, które są kluczowym atutem europejskiego przemysłu, muszą mieć możliwość dostosowania się do szybko zmieniającego się spektrum zapotrzebowania na umiejętności dzięki monitorowaniu, elastycznym ścieżkom, spójności społecznej, partycypacyjnemu dialogowi i konsultacjom. Instytucje edukacyjne i przedsiębiorstwa muszą współpracować, by tworzyć dynamiczne programy nauczania odpowiadające zmieniającym się potrzebom przemysłu, ze szczególnym uwzględnieniem promowania umiejętności cyfrowych i ekologicznych oraz umiejętności z zakresu nauk przyrodniczych, technologii, inżynierii i matematyki.

1.10. Wydatki na **badania i rozwój** powinny odpowiadać wydatkom konkurentów UE i być ukierunkowane na te dziedziny unijnych ekosystemów przemysłowych i motorów innowacji, w których można wytworzyć największą wartość dodaną. Należy oferować zachęty do transgranicznej współpracy w zakresie badań i rozwoju, aby zapewnić efektywne wykorzystanie zasobów i przyspieszyć opracowywanie przełomowych rozwiązań technologicznych. Aby można było w pełni zrealizować potencjał korzyści pod względem konkurencyjności i spójności, jakie płyną z badań i rozwoju, a **talenty i przedsiębiorstwa zatrzymać** w UE, niezbędne jest sprzyjające otoczenie regulacyjne.

1.11. Kolejnym kluczowym aspektem jest zharmonizowane otoczenie polityczne, które nie powoduje nadmiernego obciążania przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP, i przywraca **spójność regulacyjną** z perspektywy ekosystemów przemysłowych. EKES apeluje o zastosowanie sprawdzianu konkurencyjności i wprowadzenie testu warunków skrajnych dla innowacji.

2. Wyzwanie dotyczące konkurencyjności

2.1. Zgodnie z teorią ekonomiczną **konkurencyjne przedsiębiorstwa** potrafią kontrolować koszty, zarazem dostarczając produkty, których domaga się rynek. Zwiększają swój udział w rynku kosztem mniej efektywnych przedsiębiorstw. **Konkurencyjne gospodarki** z kolei potrafią generować wartość dodaną, umożliwiając wszystkim członkom społeczeństwa wnoszenie wkładu w dobrobyt i czerpanie z niego korzyści w zrównoważony sposób. Dzięki wykorzystaniu przewag komparatywnych handel z innymi krajami prowadzi wręcz do sytuacji, w których wygrywają obie strony. Konkurencyjne gospodarki muszą mieć **silną bazę przemysłową**, ponieważ przemysł zapewnia rozwiązania umożliwiające transformację społeczeństw w kierunku inteligentnej, zrównoważonej i neutralnej dla klimatu przyszłości.

2.2. Właściwe dla głównego nurtu **postrzeganie konkurencyjności** zawsze skupiało się na produktywności i efektywności. Ta koncepcja zyskała jednak **nowe wymiary**. Gospodarki będą musiały stać się **zrównoważone** (neutralność emisyjna do 2050 r., odporność na zmianę klimatu), **inteligentne** (dane jako dominujący surowiec) i **odporne** (bezpieczeństwo gospodarcze jako nowe dobro publiczne). EKES uważa, że cztery wymiary zrównoważonej konkurencyjności (środowisko, produktywność, sprawiedliwość społeczna, stabilność gospodarcza) powinny być traktowane na równi i wzajemnie się wzmacniać.

2.3. UE przez długi czas wierzyła, że może przebudować gospodarkę światową na swój własny obraz jako wolnego i uczciwego rynku, niezakłóconego pomocą państwa lub innymi formami zachowań antykonkurencyjnych oraz opartego na zasadach WTO. Nie spełniła się jednak jej nadzieja, że dzięki globalizacji i handlowi inne kraje staną się społecznymi gospodarkami rynkowymi i odpowiedzialnymi uczestnikami międzynarodowego porządku opartego na zasadach. **Przemysł europejski stoi obecnie na całym świecie przed wyzwaniem**, którym są nierówne warunki działania pod względem dotacji, cen energii i polityki klimatycznej oraz stosunków gospodarczych opartych na sile. Niemniej instytucje europejskie, proces decyzyjny i fundusze są nadal w dużej mierze zaprojektowane z myślą o „świecie wczorajszym”.

2.4. Potrójne wyzwanie (zob. pkt 2.2), które wymaga znacznych inwestycji (publicznych i prywatnych) i wiąże się z ogromnym ryzykiem, prowadzi do coraz bardziej **asertywnej europejskiej polityki przemysłowej**, w tym unijnego finansowania. Tendencja ta jeszcze się nasiliła po wprowadzeniu przez USA ustawy o obniżeniu inflacji (IRA), czyli planu inwestycji w bezpieczeństwo energetyczne i klimatyczne o wartości 369 mld USD, wspartego hojnymi ulgami podatkowymi, dotacjami dla konsumentów i wymogami stosowania materiałów miejscowego pochodzenia. Strategia „Made in China 2025”, która zmierza do przeniesienia do Chin strategicznych przemysłowych łańcuchów wartości (w tym zielonych technologii), rzuca prawdziwe wyzwanie Europie.

3. Polityki sektorowe, rodzaje interwencji

3.1. **Sektory wertykalne** obejmują całe łańcuchy wartości ekosystemów. Zarazem **sektory horyzontalne** obejmują główne technologie lub metody, które przyczyniają się do tworzenia wartości dodanej w niektórych lub wszystkich sektorach wertykalnych (cyfryzacja, sztuczna inteligencja itp.).

3.2. Trzeci wymiar to zbiór **czynników konkurencyjności**, które są analizowane w ostatnim rozdziale. Do najważniejszych z nich należą wspólny jednolity rynek, sprawiedliwy dostęp do kluczowych zasobów (surowców, wody, energii, umiejętności, danych, łączności, finansowania); innowacje oraz sprzyjające i spójne otoczenie polityczne i regulacyjne.

3.3. Odrodzenie bardziej **bezpośredniej sektorowej polityki przemysłowej** w UE przybiera różne formy: rozporządzeń (mechanizm dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO₂, akt w sprawie czipów), współpracy publiczno-prywatnej (ważne projekty stanowiące przedmiot wspólnego europejskiego zainteresowania), koordynacji i współpracy (sojusze przemysłowe, ścieżki transformacji dla ekosystemów przemysłowych), wzmocnienia instrumentów ochrony handlu, złagodzenia zasad pomocy państwa, a także wspólnego finansowania (np. InvestEU, NGEU).

4. Aktualna sytuacja, wskazania

4.1. Obecnie wiele wskazuje na to, że konkurencyjność europejskiego przemysłu znajduje się pod **presją**. Istotnie, w lutym 2024 r. produkcja przemysłowa była o 5,4 % niższa niż rok wcześniej. **Spadek** był szczególnie widoczny w sektorach dóbr kapitałowych (-9,5 %) oraz wyrobów konsumpcyjnych trwałego użytku, takich jak samochody i elektronika (-7,2 %). Jednocześnie dynamika inwestycji w Europie spowolniła w 2023 r. do 1,5 % w porównaniu z wynoszącym 4,5 % wzrostem przed pandemią (2015–2019 r.). W dziedzinie czystych technologii, które mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia naszych celów klimatycznych, UE stała się importem netto, ponieważ jej przemysł napotyka bariery utrudniające zwiększenie skali działalności i konkurowanie ze względu na zatrzymanie popytu lub wspieraną przez państwa trzecie konkurencję (np. pojazdy elektryczne, energia wiatrowa, energia słoneczna).

4.2. W związku z tym EKES jest głęboko przekonany, że europejska polityka przemysłowa musi nadal **wzmacniać czynniki** konkurencyjności przemysłu europejskiego w celu utrzymania, przywrócenia i rozwoju potencjału przemysłowego Europy, przy jednoczesnym tworzeniu wysokiej jakości miejsc pracy. Dlatego wzywa Komisję następnej kadencji, by opracowała i wdrożyła ład przemysłowy, który będzie się opierał na osiągnięciach europejskiego modelu społecznego, takich jak: stabilne warunki inwestowania, społeczeństwo integracyjne, zaangażowana i dobrze wykształcona siła robocza, wysokiej jakości usługi publiczne, rokowania zbiorowe i dialog społeczny.

5. Główne czynniki konkurencyjności, szczególne uwagi

5.1. Integracja i konsolidacja jednolitego rynku

5.1.1. Jednolity rynek okazał się kamieniem węgielnym integracji i wartości europejskich oraz potężną dźwignią wzrostu gospodarczego, dobrobytu i solidarności. Po raz kolejny uwidoczniło się to w czasie pandemii i kryzysu energetycznego. Konwergencja przepisów krajowych i wzajemne uznawanie przebiegały jednak zbyt wolno i były zbyt skomplikowane, by umożliwić **wykorzystanie pełnego potencjału integracji rynku**.

5.1.2. Handel wewnętrzny UE nadal hamują **bariery** wynikające z różnic w przepisach krajowych, co utrudnia przemysłowi UE osiągnięcie korzyści skali. Rynek wewnętrzny **nadal nie jest ukończony** w sektorach takich jak łączność (UE ma 34 grupy sieci komórkowych) i obronność (USA używają 30 systemów uzbrojenia w porównaniu ze 178 w UE), rynki energii nie są wzajemnie połączone w dostatecznym stopniu, a skala unijnych zamówień realizowanych na zasadzie współpracy jest niewystarczająca (mniej niż 20 % wydatków).

5.1.3. W związku z tym EKES podkreśla:

- potrzebę zapewnienia funkcjonującego jednolitego rynku oraz **wspierania jego swobód** poprzez **egzekwowanie** obowiązujących na nim zasad, przy jednoczesnym **usuwaniu barier** rynkowych i zapobieganiu ich powstawaniu,
- **polityka konkurencji** i polityka przemysłowa powinny się wzajemnie wzmacniać, aby lepiej uwzględniać strategiczne polityki przemysłowe państw trzecich. W tym względzie EKES pozytywnie ocenia uaktualnione sprawozdanie Komisji na temat wywołanych przez państwo zakłóceń w chińskiej gospodarce,

- konieczność systematycznego rozwijania **wzajemnych połączeń** pod względem dostępu i transportu zasobów zarówno materialnych (energia elektryczna, ropa naftowa, gaz, drogi wodne, drogi, kolej itp.), jak i niematerialnych (internet, transfer danych, przepływ informacji, sieci itp.),
- fakt, że pandemia pobudziła również rozwój **Unii Zdrowotnej**, a kryzys energetyczny przypomniał nam o znaczeniu **unii energetycznej** we wszystkich jej wymiarach,
- potrzebę dalszej integracji rynków finansów, łączności i energii, gdyż są one kluczowymi czynnikami stymulującymi konkurencyjność,
- konieczność dokończenia jednolitego rynku cyfrowego, np. tworzenia przestrzeni danych i promowania wymiany danych wewnątrz ekosystemów przemysłowych i pomiędzy nimi,
- konieczność zaprojektowania i wdrożenia „piątej swobody”, co zasugerowano w sprawozdaniu Letty, w celu wzmocnienia badań, innowacji i edukacji na jednolitym rynku,
- jednolity rynek potrzebuje również silnego filaru społecznego (np. Europejskiego filaru praw socjalnych) jako czynnika konkurencyjności.

5.2. Zapewnienie sprawiedliwego dostępu do kluczowych materiałów

5.2.1. Aby zmniejszyć swoje strategiczne zależności w zakresie surowców krytycznych, UE potrzebuje kompleksowej strategii obejmującej wszystkie etapy **łańcuchów dostaw zasobów krytycznych**. 53 łańcuchy dostaw uznano za szczególnie podatne na zagrożenia. Chociaż UE utrzymuje dość silną pozycję w zakresie wytwarzania produktów końcowych, w przypadku pięciu najważniejszych technologii (tj. baterii, fotowoltaiki, przechowywania danych i serwerów, smartfonów, tabletek i laptopów oraz dronów) podatności występują w całym łańcuchu dostaw, co podkreśla **zależność** UE także w odniesieniu do produktów końcowych.

5.2.2. Aby uniknąć w przyszłości ryzyka zakłóceń w podstawowych łańcuchach dostaw i po prostu przesunięcia zależności, UE musi przeanalizować wszystkie **alternatywne opcje zaopatrzenia** i zainwestować w nie.

5.2.3. EKES podkreśla potrzebę:

- zintensyfikowania nowych odkryć i ekologicznego, **zrównoważonego wydobycia** kluczowych minerałów, rozwoju podstawowego **przetwarzania**, w połączeniu z silnie zwiększoną produktywnością oraz poprawioną efektywnością **dialogu** społecznego i procedur **wydawania pozwoleń**,
- zwiększenia skali wdrażania **gospodarki o obiegu zamkniętym**, ze szczególnym uwzględnieniem recyklingu mającego na celu odzyskiwanie surowców strategicznych i krytycznych **materiałów**, w tym zarówno zaawansowanej **inżynierii** projektowej, jak i specjalnych obszarów, takich jak „wydobywanie zanieczyszczonej wody”,
- rozwijania badań nad **substytucją**, z wykorzystaniem zaawansowanych materiałów i technologii alternatywnych, np. biotechnologii i bioprodukcji. Ogromne znaczenie ma także bardziej efektywne pozyskiwanie i wykorzystywanie materiałów,
- dokładnego **monitorowania** łańcuchów dostaw surowców krytycznych z myślą o **ukierunkowaniu** dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia i łańcuchów dostaw, a także o **ograniczeniu ryzyka** i zarządzaniu nim. Zrównoważone pozyskiwanie i należyta staranność w całym łańcuchu wartości powinny zmniejszyć ślad ekologiczny wydobycia oraz sprzyjać etycznym praktykom i sprawiedliwemu handlowi,
- dążenia do zawarcia porozumień z państwami trzecimi za pośrednictwem umów o wolnym handlu lub bardziej elastycznych partnerstwach sektorowych.

5.3. Wspieranie inwestycji

5.3.1. W czasie pandemii i wstrząsu energetycznego sprzyjająca **polityka podatkowa** pobudzała zarówno inwestycje publiczne, jak i prywatne. Pozwoliło to UE uniknąć długotrwałej recesji i utrzymać miejsca pracy, a jednocześnie zapewniło podstawy dla transformacji gospodarczej. Wyższe stopy procentowe, konsolidacja budżetowa, stopniowe wycofywanie tymczasowych ram pomocy państwa i wygaśnięcie Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności po 2026 r. sprawiają jednak, że **trudniej będzie utrzymać inwestycje**.

5.3.2. Niemniej na dwojaką transformację i odporność gospodarczą Europy potrzebnych będzie 650 mld EUR rocznie.

5.3.3. Aby utrzymać poziom inwestycji, EKES proponuje:

- wzmocnienie instrumentów, które pomagają **zmniejszyć ryzyko występujące w przypadku strategicznych inwestycji prywatnych** i wspierają transformację przemysłu surowcowego (np. europejskie gwarancje publiczne, wspólny europejski system ulg podatkowych),
- wzmocnienie Funduszu Innowacyjnego i aktu w sprawie przemysłu neutralnego emisyjnie poprzez utworzenie wspólnego europejskiego **bezpiecznego składnika aktywów**,
- zastąpienie krajowych programów pomocy państwa programami europejskimi (lub przynajmniej ich koordynację na szczeblu europejskim), aby uniknąć **wyścigu dotacji** do dna,
- przekształcenie niedokończonych unii rynków kapitałowych w **unię oszczędności i inwestycji**, jak zaproponowano w sprawozdaniu Letty, gdyż jest to niezbędne dla zamiany (nieaktywnych) oszczędności europejskich w inwestycje produkcyjne,
- wspieranie **ekosystemów publiczno-prywatnych** i współpracy przemysłowej poprzez dalszy rozwój sojuszy przemysłowych, ważnych projektów stanowiących przedmiot wspólnego europejskiego zainteresowania, wspólnych przedsięwzięć w ramach programu „Horyzont Europa” i klastrów przemysłowych. Te **sieci doskonałości** w strategicznych przemysłowych łańcuchach wartości mają kluczowe znaczenie dla zachowania europejskiej autonomii strategicznej i dostosowania inicjatyw politycznych UE do strategii przemysłowych europejskich przedsiębiorstw,
- wykorzystanie **zamówień publicznych** (14 % PKB) jako narzędzia na rzecz rozwoju strategicznych europejskich przemysłowych łańcuchów wartości. Nastawienie na najniższą ofertę powinno ustąpić miejsca bardziej **całościowemu** podejściu, w którym w równym stopniu uwzględnia się koszty cyklu życia, szersze kryteria społeczne, odporności i środowiskowe oraz tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy,
- tworzenie **pionierskich rynków** zrównoważonych produktów,
- zagwarantowanie, że **pieniądze publiczne** będą służyć interesowi ogólnemu poprzez wprowadzenie warunkowości społecznej i **kontroli publicznej** dla przedsiębiorstw otrzymujących pomoc państwa.

5.4. Zapewnienie dostępu do bezpiecznej i niedrogiej energii niskoemisyjnej

5.4.1. UE jest najbardziej **energooszczędnym** regionem na świecie i tę przewagę konkurencyjną należy utrzymać. Mimo to Europa boryka się z **niekorzystnymi** strukturalnymi **warunkami konkurencyjności** w zakresie **cen energii**, dotyczącymi jej energochłonne, głównie tradycyjne gałęzie przemysłu.

5.4.2. Jeżeli UE chce dekarbonizować te gałęzie przemysłu, które mają kluczowe znaczenie dla strategicznej autonomii Europy, przy jednoczesnym zachowaniu konkurencyjności, **musi wdrożyć szeroką gamę strategii politycznych na rzecz:**

- Zapewnienia dostępności i przystępności cenowej energii **niskoemisyjnej** przez:
 - **integrację** oraz wzmocnienie infrastruktury i rynków energetycznych. Korzyści z integracji będą rosły wraz ze wzrostem wykorzystania odnawialnych źródeł energii, ponieważ zapewnia ono elastyczność i zmniejsza potrzeby inwestycyjne. Ambitna niskoemisyjna **elektryfikacja** przemysłu będzie wymagać lepszych połączeń wzajemnych, inteligentnych sieci, integracji systemów, elastyczności popytu i rozwiązań w zakresie magazynowania,
 - rozwijanie **ryнку długoterminowego** energii elektrycznej w celu ograniczenia zmienności cen,
 - zmniejszenie korelacji pomiędzy cenami gazu i energii elektrycznej.
- Zwiększenia finansowej **atrakcyjności dekarbonizacji** dla przemysłu przez:
 - podnoszenie „poziomu gotowości technologicznej” poszczególnych technologii niskoemisyjnych w drodze zapewnienia **wsparcia dla badań i rozwoju** lub tworzenia **partnerstw publiczno-prywatnych** w celu wprowadzania takich technologii na rynek po raz pierwszy,
 - rozwijanie **systemów wsparcia** (z uwzględnieniem zarówno kosztów operacyjnych, jak i nakładów inwestycyjnych) w celu opracowania uzasadnień ekonomicznych i ciągłego zwiększania skali stosowania rozwiązań niskoemisyjnych,
 - wdrożenie skutecznego **mechanizmu dostosowywania cen na granicach z uwzględnieniem emisji CO₂** (w tym usunięcie luk w kontrolach przywozu, utrzymanie konkurencyjności wywozu, uwzględnienie wpływu na sektory niższego szczebla),
 - zapewnienie solidnego otoczenia regulacyjnego w zakresie **wychwytywania, składowania i utylizacji dwutlenku węgla**.
- Opracowywania **ważnych projektów stanowiących przedmiot wspólnego europejskiego zainteresowania** dla „przemysłu niskoemisyjnego”.

5.5. Wykorzystanie potencjału transformacji cyfrowej

5.5.1. Technologie cyfrowe będą stanowić podstawę przyszłych procesów produkcyjnych i modeli biznesowych. Pomimo jednak istotnego znaczenia branży ICT dla konkurencyjności wielu sektorów, **udział UE** w światowym rynku ICT **zmaliał** z 21,8 % w 2013 r. do 11,3 % w 2022 r., a 90 % danych UE jest zarządzanych poza UE. Jeżeli UE chce utrzymać czołową pozycję w przemyśle, musi mieć ambicje **odgrywania wiodącej roli** w zakresie kluczowych technologii oraz infrastruktury cyfrowej.

5.5.2. W opinii EKES-u oznacza to:

- realizację celów programu polityki „Droga ku cyfrowej dekadzie” do 2030 r. (np. osiągnięcie wskaźnika wykorzystania technologii cyfrowych na poziomie podstawowym przez 90 % MŚP, korzystanie z usług w chmurze, technologii dużych zbiorów danych lub sztucznej inteligencji przez co najmniej 75 % przedsiębiorstw),
- wspieranie znacznych inwestycji w bezpieczne i zrównoważone rozwiązania w dziedzinie infrastruktury cyfrowej: rozwój sieci o bardzo dużej przepustowości i wdrożenie wiodącej na świecie europejskiej infrastruktury danych w zakresie obliczeń superkomputerowych i obliczeń kwantowych,
- inwestowanie w nowe technologie cyfrowe, takie jak generatywna sztuczna inteligencja, obliczenia kwantowe, cyfrowe bliźniaki, przetwarzanie brzegowe/w chmurze itp.,
- wzmocnienie suwerenności cyfrowej poprzez tworzenie przestrzeni danych przemysłowych, otwartych standardów, obiektów testowych i eksperymentalnych oraz rozwój i zwiększanie skali wykorzystania innowacyjnych ekosystemów cyfrowych,
- promowanie rozwiązań cyfrowych wspierających przejście w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu, gospodarki o obiegu zamkniętym i zasobooszczędnej, np. wprowadzenie cyfrowych paszportów dla produktów takich jak baterie,
- inwestowanie na dużą skalę w podnoszenie i zmianę kwalifikacji, zarówno w celu doskonalenia podstawowych umiejętności cyfrowych pracowników, jak i wypełnienia ogromnej luki między popytem na specjalistów z dziedziny technologii cyfrowych a ich podażą (przy jednoczesnym przywróceniu równowagi płci).

5.6. Wzmacnianie kapitału ludzkiego

5.6.1. **Niedobory wykwalifikowanej siły roboczej** w UE nabrały charakteru strukturalnego, w związku z czym utrudniają wzrost w wielu sektorach gospodarki. Dlatego też **dostępność** wykwalifikowanej siły roboczej stała się istotnym czynnikiem wpływającym na **decyzje inwestycyjne**. Należy zwrócić szczególną uwagę na miejsca pracy wymagające **niskich i średnich umiejętności**, którym grozi zanik (zastąpienie ich narzędziami cyfrowymi i automatyzacja), podczas gdy popyt na **umiejętności cyfrowe i ekologiczne** będzie tylko rosnąć. Należy zwrócić uwagę na **starszych pracowników** których umiejętności są zagrożone dezaktualizacją.

5.6.2. Wysoki stopień **spójności społecznej** oraz dostępność wysoko wykwalifikowanej i zaangażowanej siły roboczej należą do najważniejszych atutów Europy. Dlatego też **zaangażowanie** pracowników jest niezbędne dla powodzenia transformacji przemysłowych. Wymaga to ugruntowanego **dialogu** społecznego od hali produkcyjnej po szczebel decyzji strategicznych. **Informowanie pracowników i ich przedstawicieli oraz prowadzenie z nimi konsultacji** w odpowiednim czasie, jeśli chodzi o przewidywanie zmian w przemyśle i zarządzanie nimi, powinno pomóc w opracowaniu wspólnych wizji dotyczących strategii przedsiębiorstwa oraz w ustaleniu **ścieżki przejścia** dla każdego pracownika objętego restrukturyzacją.

5.6.3. W związku z tym EKES proponuje:

- rozwój gromadzenia informacji na temat umiejętności oraz monitorowanie procesu zanikania/powstawania miejsc pracy i umiejętności,
- ustanowienie elastycznych ścieżek (np. systemów kształcenia dualnego) pomiędzy światem pracy a światem edukacji (który zawsze będzie w tyle) i stworzenie kultury uczenia się przez całe życie, wspartej walidacją nabywanych kompetencji lub zakładaniem indywidualnych rachunków szkoleniowych,
- stworzenie silnych partnerstw sektorowych na rzecz umiejętności pomiędzy partnerami społecznymi i wszystkimi właściwymi zainteresowanymi stronami (np. poprzez radykalne zwiększenie liczby praktyk zawodowych),
- promowanie „zorientowanego na człowieka” unijnego podejścia „Przemysł 5.0” w celu poprawy atrakcyjności miejsc pracy w przemyśle,
- przekształcanie przedsiębiorstw w „organizacje uczące się”, które maksymalnie wykorzystują możliwości,

- stworzenie europejskiego rynku pracy: możliwość przenoszenia praw pracowniczych, konwergencja systemów edukacji, uznawanie kompetencji, konwergencja warunków pracy.

5.7. Wspieranie innowacji oraz badań i rozwoju

5.7.1. Ogólna **wyniki** UE w zakresie innowacji rosną **powoli** – od 2016 r. zwiększyły się o 8,3 %. Częściowo jest to skutek kryzysów, które miały miejsce w ciągu ostatnich 2–3 lat, a także podwyżek cen energii i inflacji, głównie w Europie. Miały one negatywny wpływ na innowacje i wydatki z zakresu kapitału wysokiego ryzyka, a także na sprzedaż innowacyjnych rozwiązań. W latach 2016–2023 wyniki w tej dziedzinie w Chinach wzrosły czterokrotnie bardziej niż UE, w Korei i Kanadzie dwukrotnie, a w USA i Brazylii półtorakrotnie.

5.7.2. **Całkowite wydatki na badania i rozwój** zatrzymały się w UE na poziomie 2,2 % PKB (cel: 3 % PKB), podczas gdy w Chinach osiągnęły 2,3 %, natomiast w USA 3,4 %, a w Korei 4,8 %.

5.7.3. Jednocześnie **luka w wynikach** między państwami radzącymi sobie w tej dziedzinie najlepiej i najgorzej w Europie prawie się nie zmniejszyła (co świadczy o możliwościach osiągnięcia znacznych postępów dzięki większej koordynacji i współpracy).

5.7.4. Ze schematu analitycznego, w którym zestawiono „atuty w zakresie innowacji” z „łańcuchem wartości innowacji”, wynika, że mocne strony UE skupiają się na początku (podstawowe badania i rozwój) i na końcu (urynkowanie) cyklu innowacji. **Słabe strony** występują na środkowych etapach, na których innowacje trafiają z „laboratorium do fabryki” i generowana jest największa **wartość dodana**.

5.7.5. W związku z tym EKES zaleca:

- wprowadzenie piątej swobody jednolitego rynku w celu wzmocnienia badań, innowacji i edukacji w całej UE z myślą o wykorzystaniu synergii i efektów związanych z wielkością,
- wykorzystywanie publicznych funduszy badań i rozwoju w bardziej zintegrowany sposób, aby promować inwestycje prywatne w celu szybkiego osiągnięcia przynajmniej docelowego finansowania na poziomie 3 % PKB,
- prowadzenie starannych ocen skutków z uwzględnieniem kosztów i korzyści w celu optymalizacji inwestycji w tych segmentach łańcuchów wartości innowacji ekosystemów, które zapewniają największą wartość dodaną,
- zarządzanie przedsiębiorstwami typu start-up, scale-up, projektami pilotażowymi i działaniami na rzecz przemysłowego zastosowania rozwiązań oraz finansowanie ich z myślą o zatrzymaniu talentu, biznesu i zysków w UE,
- wdrażanie Nowego europejskiego planu na rzecz innowacji, w tym zmienionych ram pomocy państwa na badania, rozwój i innowacje, aktu dotyczącego dopuszczania do obrotu giełdowego oraz inicjatyw puli talentów i regionalnych dolin innowacji,
- wykorzystanie efektu dźwigni kolejnego programu ramowego (10PR) poprzez zwiększenie budżetu programu do 200 mld EUR (przy bardziej pragmatycznym podejściu do innowacji podwójnego zastosowania),
- podjęcie szczególnych wysiłków w celu uwolnienia potencjału innowacyjnego MŚP, np. dzięki lepszemu włączeniu MŚP do sieci innowacji.

5.8. Regulować lepiej

5.8.1. UE wyraźnie musi skupić się na **uzgodnionych i spójnych** zachowaniach i działaniach, aby osiągnąć wspólne cele wielkoskalowe, takie jak dwojaka transformacja w ramach Zielonego Ładu. Gospodarka i przedsiębiorstwa potrzebują natomiast **wspierających i zharmonizowanych ram regulacyjnych**, zachęcających firmy do **konkurencyjnych i zrównoważonych** innowacji, inwestowania i handlu. W latach 2017–2022 prawodawca europejski nałożył jednak na przedsiębiorstwa łącznie 850 nowych obowiązków, co przekłada się na ponad 5 tys. stron przepisów (do których dochodzi znacznie większa liczba aktów delegowanych) i stanowi dla firm dodatkowe obciążenie. Ta inflacja regulacyjna oznacza dla przedsiębiorstw europejskich, a szczególnie dla MŚP, znaczne koszty związane ze sprawozdawczością i przestrzeganiem przepisów. Należy unikać nakładania się przepisów i **zawiłości administracyjnych** wynikających z **wielopoziomowego** systemu zarządzania UE.

5.8.2. W związku z tym EKES sugeruje, co następuje:

- w całym procesie kształtowania polityki i prawodawstwa w UE należy kierować się zasadami lepszego stanowienia prawa, w tym właściwym zastosowaniem zasady „jedno więcej – jedno mniej”, usunięciem nadmiernych obciążeń administracyjnych oraz przestrzeganiem zasady proporcjonalności,
- do procesów decyzyjnych UE należy gruntownie włączyć sprawdzian konkurencyjności,
- należy wprowadzić test warunków skrajnych dla innowacji jako zasadniczy element Zestawu instrumentów służących lepszemu stanowieniu prawa,
- należy wdrożyć docelowe ograniczenie o 25 % wymogów sprawozdawczych dla mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw,
- wykorzystanie aktów delegowanych powinno być ściśle ukierunkowane, ponieważ tego typu regulacje wprowadzają do otoczenia biznesowego niepewność,
- należy skrócić czas potrzebny na uzyskanie pozwolenia poprzez poprawę organizacji tego procesu oraz zwiększenie zdolności i efektywności odpowiednich organów,
- procedury ważnych konsultacji społecznych należy w razie potrzeby przyspieszyć,
- w celu osiągnięcia harmonizacji w całej UE należy priorytetowo stosować rozporządzenia zamiast dyrektyw,
- wdrażanie Programu lepszego stanowienia prawa powinno być zgodne z europejskim dorobkiem socjalnym.

Bruksela, 18 września 2024 r.

Oliver RÖPKE
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego